

Рівненський державний гуманітарний університет

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 4

Рівне – 2015

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет**

**ПСИХОЛОГІЯ:
РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Збірник наукових праць

Випуск 4

Рівне – 2015

ББК 88

П 86

УДК 316.627:159.9

Психологія: реальність і перспективи: Збірник наукових праць Рівненського державного гуманітарного університету. - Випуск 4 - Рівне: РДГУ, 2015 – 300 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем психології.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, вихователів, учителів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Павелків Роман Володимирович - доктор психологічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Заступник головного редактора:

Безлюдна Валентина Іванівна - кандидат педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Максименко Сергій Дмитрович – академік-секретар відділення психології, вікової фізіології дефектології НАПН України, дійсний член НАПН України, директор Інституту психології ім. Г. С. Костюка

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Юрченко Вікторія Миколаївна – доктор психологічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Михальчук Наталія Олександрівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики англійської мови та прикладної лінгвістики Рівненського державного гуманітарного університету

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор кафедри практичної психології та психотерапії Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри вікової та педагогічної психології, завідувач кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шугасва Людмила Михайлівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Рівненського державного гуманітарного університету;

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор кафедри психолого-педагогічних дисциплін, ректор Національного університету «Острозька академія»;

Вірна Жанна Петрівна – доктор психологічних наук, професор, декан факультету психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Гошовський Ярослав Олександрович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри педагогічної та вікової психології Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки;

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри загальної психології та психодіагностики Рівненського державного гуманітарного університету;

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи, завідувач кафедри педагогіки і психології (дошкільної і корекційної) Рівненського державного гуманітарного університету;

Корчакова Наталія Вікторівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету (**відповідальний секретар**);

Созонюк Ольга Степанівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 8 від 27 березня 2015 р.).

Свідоцтво про державну реєстрацію **Серія КВ №18713-7513Р**

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет.e-mail: pavelkiv_rv@ukr.net

4. Панасюк А. Ю. Формирование имиджа : стратегия, психотехнологии, психотехники / А. Ю. Панасюк. – М. : Омега-Л, 2007. – 266 с.
5. Почепцов Г. Г. Имиджелогия / Г. Г. Почепцов. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М. : Рефл-бук; К. : Ваклер, 2001. – 698 с.
6. Симонова И. Ф. Становление теоретических предпосылок к исследованию имиджа / И. Ф. Симонова // [http: www.simmerk.ru/infstud/leck/imidg/](http://www.simmerk.ru/infstud/leck/imidg/)
7. Чепелева Н. В. Теоретичне обґрунтування моделі особистості практичного психолога / Н. В. Чепелева, Н. І. Пов'якель // Психологія: Збірник наукових праць - Вип. 3. - К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 1998. - С. 35-41.
8. Шепель В. М. Как нравиться людям / В. М. Шепель. – М. : Народное образование, 2002. – 576 с.

References

1. Gurevich P. S. Prikljuchenija imidzha : tipologija televizionnogo obraza i paradoksy ego vosprijatija / P.S. Gurevich. – М.: Iskusstvo, 1991. – 219 s.
2. Ivanova N. L. O modeli samoopredelenija lichnosti v social'noj i professional'noj srede / N.L. Ivanova // Jaroslavskij psihologicheskij vestnik. – 2009. – № 25. – S. 95-101.
3. Medvedeva E. V. Osnovy reklamovedenie / E.V. Medvedeva. — М.: «RIP-holding», 2003. — 262 s.
4. Panasjuk A. Ju. Formirovanie imidzha : strategija, psihotehnologii, psihotehniki / A. Ju. Panasjuk. – М.: Омега-Л, 2007. — 266 s.
5. Pohepcov G. G. Imidzhelogija / G. G. Pohepcov. – [2-е изд., ispr. i dop.]. – М.: Refl-buk; К.: Vakler, 2001. – 698 s.
6. Simonova I. F. Stanovlenie teoreticheskikh predposylok k issledovaniju imidzha / I. F. Simonova // [http: www.simmerk.ru/infstud/leck/imidg/](http://www.simmerk.ru/infstud/leck/imidg/)
7. Chepelyeva N. V. Teoretychne obgruntuvannya modeli osobystosti praktychnoho psykholoha / N.V. Chepelyeva, N. I. Pov"yakel' // Psykholohiya: Zbirnyk naukovykh prats' – Vyp. 3. – К.: NPU im. M.P. Drahomanova, 1998. – S. 35-41.
8. Shepel' V. M. Kak нравit'sja ljudjam / V. M. Shepel'. – М. : Narodnoe obrazovanie, 2002. – 576 s.

Резюме. В статье на основе теоретико-эмпирического анализа научной литературы охарактеризовано особенности имиджа как результата социального познания и самоопределения личности, сформулировано определение профессионального имиджа. Исходя из профессионально-психологических заданий психолога, определены психологические составляющие его профессионального имиджа.

Ключевые слова: имидж, самоопределение, профессиональный имидж, практический психолог, психологические составляющие имиджа.

Summary. The peculiarities of image as the result of social cognition and self-determination of personality are analyzed in the article, the definition of professional image is formed on the basis of theoretical and empirical analysis of scientific studies on the issue. The psychological components of professional image of an expert in a field of psychology are allocated basing on the range of vocational and professional psychological tasks of the expert.

Key words: image, self-determination, professional image, practical psychologist, psychological components.

УДК 159.9 : [801.82:378.147-057.875]

І.О. НОГАЧЕВСЬКА

РОЗУМІННЯ ТЕКСТІВ – БАЗОВИЙ КОМПОНЕНТ ВУЗІВСЬКОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

Особистісно-професійний розвиток студентів вищої школи вирізняється своєрідним змістом та динамікою. В даному контексті розглянуто необхідність формування у майбутніх фахівців спеціальних стратегій пізнавальної діяльності, що сприятиме підвищенню рівня розуміння наукових текстів. У статті розкрито взаємозв'язок інтелекту та розуміння у феномені інтелектуальної культури, вказано на специфіку розуміння наукових текстів молодими спеціалістами. Акцентовується увага на важливих аспектах взаємодії викладача та студентів, розвитку психологічної освіти та психологічної практики у площині інтегрованого та компетентнісного підходу до навчання в сучасному соціокультурному просторі.

Ключові слова: розуміння, науковий текст, студент, інтелект, інтелектуальна культура, стратегії пізнавальної діяльності, професійний досвід.

Постановка проблеми. Завдання, які стоять перед вищою школою, вимагають активного пошуку резервів підвищення ефективності вузівського навчання. У суспільстві з'явилися нові цінності – проектування саморозвитку, самовдосконалення особистості, що стали сучасною парадигмою освіти. В ситуації соціокультурної інтеграції, суспільство вимагає від кожної особистості розвитку творчого мислення, самостійності, динамічності, здатності до засвоєння в короткі терміни максимум інформації.

Процес навчання у вузі спирається на самостійну, дослідницьку діяльність студентів по засвоєнню науки, її теорії, понятійного апарату, закономірностей, що вимагає досить високого рівня інтелектуальної

культури. Важливу роль у її становленні відіграє здатність розуміти і використовувати різні види текстів – знакові вирази різних теорій, концепцій, результати експериментальних досліджень.

На сьогодні, навчання у вузі в основному спрямоване на повідомлення знань, їх закріплення і перевірку, недостатньо аналізується операціональна сторона навчання, мало уваги приділяється розвитку здатності розуміти тексти. Однією з найважливіших завдань сучасної психології є забезпечити не лише засвоєння знань, а й формувати способи пізнавальної діяльності як прояв інтелектуальної культури в роботі з текстами.

Недостатній рівень сформованості вміння працювати з науковим текстом неминуче обертається серйозним гальмом у навчальній роботі, що в кінцевому підсумку знижує темп її і може спричинити неуспішність студента.

Мета вузу – виховати творчого фахівця-професіонала і навчити його самостійно здобувати знання. Дані цілі будуть досягатися, якщо починаючи з першого курсу, навчити студентів самоорганізовуватись і самостійно працювати з навчальним матеріалом, в якості якого виступають тексти різної тематики та складності. Велика роль тут належить вмінню працювати з науковими текстами, з якими студенти знайомляться щоденно.

Мета статті полягає у систематизації теоретичного аналізу філософських, психологічних та педагогічних підходів до проблеми розуміння текстів як базового компоненту навчання студентів у вищій школі; визначенні психологічного змісту феномену інтелектуальної культури та розуміння тексту; аналізі взаємозв'язку та єдності категорій інтелекту та розуміння у феномені інтелектуальної культури; вивченні типових стратегій розуміння тексту сучасними студентами, досвіду їх засвоєння; з'ясуванні перспектив розвитку професійного потенціалу молодого спеціаліста.

Результати теоретичного дослідження. Поле значень терміна «розуміння» широке та різновекторне. У психології воно вживається у багатьох значеннях: «інсайту» (Дильтей В., Вертгеймер М.); усвідомлення, відображення в мозку зв'язків, відносин між предметами і явищами реального світу (Рубінштейн С.Л.); процесу мислення (Платонов К.К., Костюк Г.С.); інтерпретації знака, тобто значення (Жинкін Н.І.) та ін.

Нішанов В.К. трактує «розуміння» як: декодування; переклад зовнішньої мови на внутрішню мову дослідника; інтерпретація; оцінка; осягнення унікального; результат пояснення; синтез цілісності. Об'єднуючи розуміння як метод, і як психічний процес, дослідник вважає, що процес розуміння може здійснюватись на будь-якому рівні пізнання і з будь-яким матеріалом [6, с. 13].

Для повноцінного розуміння важливе знання різноманітних картин світу, концепцій, теорій, і здатність бачити предмет з різних сторін. При цьому власна картина світу, власна точка зору повинні слугувати основою для пояснення альтернативних варіантів розуміння [6, с.32]. Інтелект є «реалізована здатність розуміти» [1].

У наукових дослідженнях проблеми інтелекту та розуміння розглядались, в основному, як незалежні категорії, хоча у феномені інтелектуальної культури вони представлені в єдності та взаємозв'язку. Специфіка феномену інтелектуальної культури розглядається як певний симбіоз, що поєднує в собі: нагромадження асоціацій (Гардлі Д., Прістлі Дж. та ін.), процес вирішення задач (Ах Н., Марбе К. та ін.), інтелектуальні операції (Зельц О.), акт переструктурування ситуацій (Вертгеймер М., Дункер К. та ін.), логічні структури пізнання (Піаже Ж.) та ін.

На думку Брудного А., інтелект – це здатність розуміти, а розуміння – це здатність осягнути смисл та значення, та досягнутий завдяки цьому результат [1]. Якщо мислення розглядається як процес, то інтелект виступає як його якісна своєрідність. Це дає можливість розуміти інтелектуальну культуру як певний рівень та характеристику пізнавальної діяльності, що формується на основі інтелектуальних дій та стратегій, які дають можливість збагнути глибинний смисл отриманої інформації.

Як зазначає Іванова В.П., феномен інтелектуальної культури включає змістовний, операціональний і особистісний компоненти. До змістового відносять науково-методичні та предметні знання; операціональний компонент включає стратегії розуміння наукового тексту і рефлексію процесу пізнання; особистісний виражений в усвідомленні професійно-особистісного сенсу інформації та шляхів його творчого використання [2].

На думку дослідниці, у психологічній характеристиці розуміння наукового тексту як компоненту інтелектуальної культури провідним є: усвідомлення концепції авторського тексту; системи понять; виділення професійно особистісного сенсу інформації та рефлексія стратегій пізнання. Активне засвоєння тексту студентами виражається в основних стратегіях розуміння: діалог, компресія, моделювання, систематизація наукових понять. Умовою розвитку стратегій розуміння є система навчальних дій студентів, які спрямовуються питаннями і установками лектора, творчими завданнями, термінологічною роботою і т.д. Психолого-педагогічні основи формування інтелектуальної культури студентів включають організацію навчальних дій по засвоєнню певних стратегій розуміння і творчого застосування отриманої інформації [2].

Робота з текстом - читання і розуміння його – історично вироблена специфічна комунікативно-пізнавальна складова розумової діяльності і засіб формування творчого мислення. Розуміння тексту передбачає активізацію інтелектуальних, моральних і духовних зусиль людини. В процесі читання, текст часто осмислюється та переживається емоційно, особистісно, творчо. Він виступає спонукаючим механізмом до народження нових думок, ідей, задумів, проєктів.

Розуміння як осягнення смислу наукового тексту залежить від великої кількості факторів, які умовно можна розділити на дві групи: а) фактори, пов'язані з об'єктом, тобто з науковим текстом: складність, абстрактність, обсяг; б) чинники, пов'язані з суб'єктом: рівень підготовки, його знання, установки, потреби, мотиви, сформованість пізнавальної сфери, володіння розумовими операціями та ін. [2, с.4-6]

Особистість студента, його ставлення до наукового тексту визначають глибину розуміння. Питання залежності розуміння від ставлення до навчального матеріалу вперше було сформульоване Леонтьєвим О.М. як залежність розуміння від особистісного смислу у зв'язку з аналізом процесів свідомого навчання. Найбільш глибоке розуміння досягається в тому випадку, якщо завдання набуває для того, хто навчається, особистісного сенсу, який Леонтьєв О.М. визначає як відношення мотиву до мети [4].

Адекватно зрозумілий текст може перебувати в плані значень, або в плані смислів. Жинкін М.І. зауважував, що говорячи про смисл, ми потрапляємо в компетенцію інтелекту [3, с.88]. Глибина розуміння тексту передбачає його зв'язок з особистісними утвореннями, тобто з планом «смислів». Особистісне ставлення забезпечує високу стійкість змісту зрозумілого матеріалу в системі знань і активне оперування ними.

Зважаючи на це, зміст тексту можна представити як ідеальну розумову модель певної ситуації, визначеного фрагменту дійсності або уявного світу, включену в нормативно-ціннісну систему студента, а розуміння як інтелектуальну процедуру її побудови. Можна припустити, що здійснюючи розуміння чогонебудь, суб'єкт створює деякі уявні моделі або конструкції, пов'язуючи їх, з одного боку, з об'єктом – текстом, а з іншого – наявними у ньому знаннями про світ. Причому, це внутрішні, ідеальні моделі, які він створює сам, а не засвоює в готовому вигляді, оскільки зміст тексту можна лише виявити, встановити.

Уміння аналізувати науковий текст – це те, чому необхідно навчити студента якомога раніше, і роль викладача тут чи не найважливіша. Цей професійно-особистісний аспект взаємодії між викладачем і студентами тісно переплітається з предметно-змістовою стороною взаємодії, пов'язаною з регуляцією процесу засвоєння діяльності. Результатом таких взаємодій є вироблення стратегії навчання. До таких стратегій, на думку Іванової В.П., належать і стратегії розуміння, що визначаються як загальний план осмислення наукового тексту, що виходить із співвідношення основних структурних елементів тексту та певних умов. Одна з найважливіших стратегій розуміння безпосередньо пов'язана зі спілкуванням. В процесі взаємодії з викладачем (або текстом) студент починає усвідомлювати неповноту своєї картини світу і починає її добудовувати [2, с.6-8].

«Зрозуміти – значить зібрати працюючу модель» [1]. При цьому важливим є не тільки встановлення зв'язків між різними елементами, а й визначення значимості цих зв'язків, і побудова на їх основі цілого – розуміння об'єкта, ситуації або явища. Робота з текстом та його розуміння передбачає створення осмисленого внутрішнього образу, відповідного тому, який використовував адресат.

Для формування умінь працювати з науковим текстом потрібно використовувати всі форми роботи зі студентами, в тому числі і лекцію, яка є науковим текстом аудіально представленим. Тому спочатку самостійна робота студентів організується викладачем, і лише потім стає внутрішньою характеристикою пізнавальної діяльності студента, що має певний рівень активності і інтенсивності. Робота студента на лекції – складний процес, який поєднує в собі три види діяльності: слухання, осмислення і власне конспектування.

Процес слухання може бути оптимізовано, якщо студент в процесі сприйняття усного тексту виділяє основні його положення. Не можна зрозуміти і запам'ятати все, що говорить лектор, однак можна виділити основні положення, основні моменти.

Уміння виділяти ключові слова і цілі фрази дуже важливе для розуміння тексту та його конспектування. Зазвичай, в конспекті відображається особистісна позиція суб'єкта. Творчість студента буде виражатись тут в виокремленні структурних елементів тексту, в відборі цікавих фактів і закономірностей з позицій сучасника. Однак на думку Палагіної І.В., це складне новоутворення у студентів 1-2 курсу майже не сформоване [7, с.40].

Розглядаючи і експериментально досліджуючи смислові опорні пункти та їх роль в розумінні тексту, Смирнов А.А. зазначає, що вони виникають при виділенні істотного, основного, найбільш характерного. Тому використання ключових слів, що виділяють головне в тексті, веде до глибшого осмислення останнього [8, с. 155].

Глибоке особистісно забарвлене оволодіння структуруванням матеріалу можливе лише за умови залучення студента в навчальний процес в ролі активного учасника.

Спочатку науковий текст виступає перед студентом як проблемна ситуація, яка потребує свого вирішення. Будь-яке розуміння – це подолання чогось незрозумілого, тому воно завжди відображає проблемну ситуацію. Вирішення проблемної ситуації можливе за діалогічним типом, де студент повинен проявити інтелектуальну активність. Об'єктивність невідомого в науковому тексті здійснюється у формі питання, заданого до тексту, до самого себе, що є початковою ланкою мисленнєвої взаємодії студента і наукового тексту.

У роботі з науковим текстом важливу роль відіграє діалог з текстом та використанням різноманітних питань. Питання – це і форма, і сам рух до розуміння. Сформульоване питання ставить студента в активну позицію: збуджує увагу і пізнавальну активність, що, в свою чергу, створює умови для пригадування вже наявних знань і співвіднесення їх з новою інформацією. Таким чином, питання є поштовхом до самоконтролю, зовнішнім стимулом, що визначає напрям руху процесу розуміння. Запитання виступає і як засіб розвитку мислення, і як показник певного рівня розвитку мислення. Питання – це діагностичний засіб, показник розуміння тексту і засіб визначення рівня розуміння.

Ляудіс В.Я. особливу увагу приділяє рефлексивним завданням. Саме вони, на його думку, забезпечують перехід до метапізнавальної діяльності, тобто до усвідомленого використання власних прийомів побудови евристик, алгоритмів, способів аналізу складних відкритих проблемних ситуацій та ін. Особливістю цієї групи завдань є те, що вони вимагають для свого вирішення запровадження особливих ситуацій навчальної взаємодії та призводять до зміни установки – від освоєння предметного знання до установки на виявлення способів власної мисленнєвої діяльності [5, с.33].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розуміння тексту є необхідною передумовою і складовою формування інтелектуальної культури майбутнього спеціаліста та включає усвідомлення методологічних аспектів наукової інформації. Рівень розуміння наукового тексту визначається засвоєнням раціональних стратегій пізнавальної діяльності, які можуть бути вироблені студентами на основі засвоєння певних навчальних дій під керівництвом викладача. Розуміння текстів може бути вдосконалено певною технологією проведенням лекцій і семінарів: установками на діалог з автором, системою творчих завдань по систематизації, моделюванню та застосуванню отриманих знань.

Таким чином, дійсна глибина розуміння тексту визначається його зв'язком з особистісними утвореннями, коли реалізується переведення знань в смисловий план, що припускає високу пізнавальну активність студента, а це можливо лише при опорі на таку форму взаємодії як співпраця викладача і студентів. Результатом таких взаємодій є вироблені певні стратегії навчання, до яких відносяться стратегії розуміння.

Вміння працювати з ключовими, опорними словами, з заголовком, діалог з текстом, складання різних схем, робота з системою понять – це те, що призводить до розуміння наукового тексту. Вони розвиваються в усіх видах роботи і тільки потім стають основою самостійної роботи, перетворюючись у внутрішню характеристику пізнавальної діяльності студентів.

Для ефективності розуміння необхідний особливий апарат розуміння, котрий можна визначити як інтелектуальний простір, виражений в системі пізнавальних дій, стратегій сприйняття і розуміння наукового тексту.

Список використаних джерел

1. Брудный А.А. Психологическая герменевтика / Арон Абрамович Брудный. – М.: Лабиринт, 2005. – 336 с.
2. Иванова В.П. Понимание научного текста как фактор формирования интеллектуальной культуры студентов: автореф. дис. на соиск. уч. степени канд. псих. наук: спец. 19.00.07 “Педагогическая психология” / В.П.Иванова. – М., 2004. – 27 с.
3. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации / Николай Иванович Жинкин / [предисл. Р.Г.Котова, А.И.Новикова]. – М.: Наука, 1982. – 157 с.
4. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / Алексей Николаевич Леонтьев. – [2-е изд.]. – М.: Политиздат, 1977. – 304 с.
5. Ляудис В.Я. Методика преподавания психологии: [учебное пособие] / В.Я.Ляудис. – М.: УРАО, 2000. – 125 с.
6. Нишанов В.К. Феномен понимания: когнитивный анализ / В.К.Нишанов. – Фрунзе, 1990. – 227 с.
7. Палагина И.В. Формирование рефлексивной культуры диалога при решении учащимися творческих задач / И.В.Палагина, И.Н.Семенов // Человек в мир диалога. – Л.: ЛГПИ, 1900. – С. 169-172.
8. Смирнов А.А. Проблема психологии памяти / Анатолий Александрович Смирнов. – М.: Педагогика, 1987. – 342 с.

References

1. Brudnyj A.A. Psihologicheskaja germenevтика / Aron Abramovich Brudnyj. – М.: Labirint, 2005. – 336 s.
2. Ivanova V.P. Ponimanie nauchnogo teksta kak faktor formirovanija intelektual'noj kul'tury studentov: avtoref. dis. na soisk. uch. stepeni kand. psih. nauk: spec. 19.00.07 “Pedagogicheskaja psihologija” / V.P.Ivanova. – М., 2004. – 27 s.
3. Zhinkin N.I. Rech' kak provodnik informacii / Nikolaj Ivanovich Zhinkin / [predisl. R.G.Kotova, A.I. Novikova]. – М.: Nauka, 1982. – 157 s.
4. Leont'ev A.N. Dejatel'nost'. Soznanie. Lichnost' / Aleksej Nikolaevich Leont'ev. – [2-e izd.]. – М.: Politizdat, 1977. – 304 s.
5. Ljaudis V.Ja. Metodika prepodavanija psihologii: [uchebnoe posobie] / V.Ja.Ljaudis. – М.: URAO, 2000. – 125 s.
6. Nishanov V.K. Fenomen ponimaniya: kognitivnyj analiz / V.K. Nishanov. – Frunze, 1990. – 227 s
7. Palagina I.V. Formirovanie refleksivnoj kul'tury dialoga pri reshenii uchashhimisja tvorcheskih zadach / I.V.Palagina, I.N.Semenov // Chelovek v mir dialoga. – L.: LGPI, 1900. – S. 169-172.
8. Smirnov A.A. Problema psihologii pamjati / Anatolij Aleksandrovich Smirnov.// – М.: Pedagogika, 1987. – 342 s.

Резюме. Личностно-профессиональное развитие студентов высшей школы отличается своеобразным содержанием и динамикой. В данном контексте рассматривается необходимость формирования у будущих специалистов особых стратегий познавательной деятельности, что способствует повышению уровня понимания научных текстов. В статье раскрыта взаимосвязь интеллекта и понимания в феномене интеллектуальной культуры, освещается специфика понимания научных текстов молодыми специалистами. Акцентируется внимание на важных аспектах взаимодействия преподавателя и студентов, развитии психологического образования и психологической практики в плоскости интегрированного подхода к обучению в условиях современного социокультурного пространства.

Ключевые слова: понимание, научный текст, студент, интеллект, интеллектуальная культура, стратегии познавательной деятельности, профессиональный опыт.

Summary. Individual and professional development of high school students is noted by original content and some dynamics and peculiarities of independent work organization. In this context need for creating special strategies of cognitive activity that will contribute to increasing of the level of understanding of scientific texts is reviewed. The article deals with the relationship of intelligence and understanding in the phenomenon of intellectual culture and points to the specificity of understanding of scientific texts by young professionals. The key idea is the overview of important aspects of interaction between the lecturer and students in the process of working with text. Attention is focused on the development of psychological education and psychological practice in the context of the integrated and competence approach to teaching in modern social and cultural space.

Key words: understanding, scientific text, intellect, intellectual culture, student, strategies of cognitive activity, professional experience.

УДК159.923:351.74

С.Б. ОЛЕКСІЄНКО

ОВОЛОДІННЯ МАЙБУТНІМИ ПРАВООХОРОНЦЯМИ ПСИХОЛОГІЧНИМИ ЗНАННЯМИ, НЕОБХІДНИМИ ДЛЯ СТВОРЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОБ'ЄКТА ОПЕРАТИВНОГО ІНТЕРЕСУ З ПОЛІТИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті розглядаються питання необхідності систематизації підходів до створення соціально-психологічної характеристики об'єкта оперативного інтересу з політичного середовища в інтересах правоохоронних органів України, аналізуються поняття «психологічний портрет», розглядаються основні вимоги, правила та рекомендації щодо створення психологічного портрету в інтересах правоохоронних органів України.

Ключові слова: психологічний портрет, особистість, політична психологія, політичний діяч, методи психодіагностики.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлюється практикою здійснення спеціальних заходів, спрямованих на підтримку національних інтересів і державної політики України в економічній, політичній, військовій, військово-технічній, екологічній та інформаційній сферах, необхідністю завчасного аналізу та прогнозування дій іноземців, які представляють інтерес для правоохоронних органів України у контексті прийняття рішень на користь нашої Держави.

Аналіз літератури свідчить, що психологічні аспекти особистості відображені в роботах І.В.Ващенко, В.В.Гончарова, Д.К.Грейсона, К.О'Дейлла, Л.М.Карамушки, С.Д. Максименка, В.О. Моляки, В.В.Рибалки, Р.Розена, Л.Є. Соколової, О.М. Столяренка, В.О.Тюріної, О.А.Філь, О.К.Філатова, Н.В. Чепелевої та ін.

Створення соціально-психологічної характеристики або соціально-психологічного портрету у контексті інформаційно-психологічного впливу досліджували А.В. Боброва, С.М. Бухарін, Іващенко О.В., О.В. Литвиненко, В.С. Медведєв, Д.В. Ольшанський, М.М. Ракитянський, Семеніга Ж.П., Ю.А. Шерковін, В.В. Циганов, Ю.В. Чуфаровський та інші.

Метою статті є розгляд та виокремлення особливостей побудови соціально-психологічної характеристики (соціально-психологічного портрету) особистості об'єкту оперативного інтересу при підготовці майбутніх правоохоронців до професійної діяльності.

Результати теоретичного дослідження. В останнє десятиріччя в діяльності правоохоронних органів України все активніше використовується психологічне портретування. Враховуючи вже існуючі визначення психологічного портрету (В.С.Медведєв, В.О.Образцов та С.М.Богомолова, О.М.Столяренко, Ю.В.Чуфаровський та ін.) автором пропонується таке тлумачення цього поняття у контексті оперативно-службової діяльності. *Психологічний портрет* – це цілісний, певною мірою формалізований та структурований спосіб представлення сукупності оперативно важливої психологічної та біографічної інформації щодо особи чи групи осіб в інтересах вирішення оперативно-службових завдань правоохоронних органів України.

Психологічний портрет може складатися відносно різних об'єктів зацікавленості спеціальних служб або правоохоронних органів: як політичного діяча, який безпосередньо (та певною мірою одноосібно) ухвалює рішення, групи осіб, яка готує рішення та за допомогою керівника (у тому числі формального) втілює їх в життя.

На думку автора найбільш вдало класифікував зазначені категорії об'єктів О.В. Литвиненко [6]. Розглядаючи поняття «суб'єкту, який ухвалює рішення» він зазначає що «традиційно це поняття охоплює сукупність трьох доволі різних частин:

- особи, які ухвалюють рішення;
- компактні структури, що ухвалюють рішення (адміністрації, штаби, комісії тощо);
- розподілені, або мережеві структури, що ухвалюють рішення» [6, с.122].

Як справедливо зауважує О.В. Литвиненко «...в реальному житті чітко відокремити типи операцій за суб'єктами впливу неможливо... Незважаючи на певні зміни, що відбулися останніми десятиріччями у процесі

З М І С Т

<i>Передмова</i>	3
Павелків Р.В. Завдання та перспективи психологічної служби РДГУ	4
Петренко О.Б. Інноваційна діяльність практичного психолога в організації роботи «школи сприяння здоров'ю»	8
Литвиненко С.А., Ямницький В.М. Психологія травми: трансгенераційний та феноменологічний аспекти	14
Абрамова С.В. Психолого-педагогічна діагностика сформованості соціальної активності у старших підлітків	17
Артемова О.І. Креативність як чинник розвитку професійних якостей майбутнього практичного психолога	22
Барно О.М. Причинно-наслідкові відносини у психології розвитку особистості	26
Білоус Р.М., Боровська А.С. Ціннісні орієнтації в процесі самоактуалізації старшокласників	31
Большакова А.М. Поведінка типу А як проблема професійного здоров'я майбутніх менеджерів	33
Борейчук І.О., Євдокимов Р.В. Умови використання арт-терапевтичних технік в роботі із геронтопсихологічною групою клієнтів	36
Борисова А.О. Психологічний моніторинг міжкультурної адаптації студентів-іноземців у країні навчання	40
Бучко В.Б. Проблема справедливості психологічний аспект	43
Вознюк Ю.С. Аналіз проблеми самоствердження особистості	49
Воробійов А.М., Демчук О.О. Умови адаптації та фактори дезадаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі	52
Воронов Н.П., Курячий С.В. Здоровьесберегающие технологии в профилактике состояния здоровья студентов специальной медицинской группы с заболеваниями сердечно-сосудистой системы и опорно-двигательного аппарата	55
Герман Л.В. Значущість психологічної складової у професійній підготовці правоохоронців	60
Грицюк І.М. Емоційне виховання як засіб запобігання емоційної травми у дітей	63
Грубляк В.В. Розвиток пізнавальної активності студентів в процесі самонавчання	66
Давидюк С.Г., Пащенко О.О. Психологічні особливості прояву креативності студентів гуманітарного та технічного профілю	71
Демянюк О.Б. Образ світу як психологічна основа самореалізації молоді	74
Дружиніна І.А. Емпатія у системі професійно важливих якостей майбутніх психологів	78
Дучимінська Т.І. Соціально-психологічний тренінг як засіб корекції проявів особистісної безпорадності студентів	82
Жарікова С.Б. Образ «Я» підлітка у цілісній моделі психологічного здоров'я особистості	85
Жидко М.Е., Лушина Т.А. Проблема психологічної структури научного мировоззрення у студентів сучасного технічного університету	89
Жидко М.С., Кравченко К.О. Особливості переживання у льотчиків на гострій стадії горя	93
Жидко М.С., Журавская О.В. Особливості психологічної диференціації професійної дезадаптації, професійної деформації та емоційного вигорання	99
Жизномірська О.Я. Психологічне здоров'я особистості молодшого шкільного та підліткового віку	103
Іванашко О.Є., Вічалковська Н.К. Соціально-психологічна адаптація особистості в умовах інклюзивної освіти	107
Іванова Н.Г. Психологічні основи підготовки, необхідні для успішного професійного становлення фахівців: ретроспективний аналіз проблеми	110
Істинюк І.Д. Педагогічна практика – провідний засіб забезпечення готовності студентів до інноваційної виховної діяльності з молодшими школярами	114
Кідалова М.М. Фасилітативний супровід емоційних бар'єрів у підлітковому віці як умова збереження психологічного здоров'я	118
Корчакова Н.В. Диспозиційні основи просоціальності	124
Коширець В.В., Шкарлатюк К.І. Самофутурування як чинник самореалізації студентів з порушеннями розвитку	129
Крюкова Л.В. Сучасні підходи щодо динаміки емоційних процесів та їх впливу на здоров'я особистості школяра	132
Кулаков Р.С. Особливості профконсультаційного супроводу професійного самовизначення старшокласників впродовж навчання в школі	135
Кулакова Л.М. Моральний розвиток особистості засобами художньої літератури як підґрунтя формування почуття власної гідності у молодших школярів	140
Курдибаха О.М. Теоретичний аналіз проблем гендерного розвитку підлітків у процесі соціалізації	144
Левус Н.І., Волошок О.В. Самоставлення у студентів з різною навчальною мотивацією	146
Левшунова К.В. Благополуччя та здоров'я: спільне та відмінне між поняттями	151
Лисенко Л.М. Теоретичні аспекти проблеми психічного здоров'я особистості	154

Ліщук А.В. Вплив ціннісних орієнтацій на професійне самовизначення старшокласників	157
Луцик Г.О. Напрямки роботи соціальних педагогів з профілактики девіантної поведінки підлітків	160
Марчук Ю.С. Психолог-практик та психолог-теоретик: особливості формування професійного мислення	163
Назаревич В.В., Коротун В.В. Використання малюнкових технік психотерапії для самоідентифікації студентів.....	166
Нікула Н.В. Шляхи формування методичної культури студентів на етапі професійної підготовки	170
Новік Л.О. Психологічні складові іміджу психолога	173
Ногачевська І.О. Розуміння текстів – базовий компонент вузівського навчання студентів.....	176
Олексієнко С.Б. Оволодіння майбутніми правоохоронцями психологічними знаннями, необхідними для створення соціально-психологічної характеристики об'єкта оперативного інтересу з політичного середовища.....	180
Олійник О.В. Готовність майбутнього вчителя початкової школи до виховання господарської культури молодших школярів	184
Павелків В.Р., Мокич Н.В. Психологічні ознаки в системах соціокультурного простору молодіжних субкультур	187
Паливода О.О. Психологічні аспекти професійного становлення особистості у вищому навчальному закладі	193
Петренко Н.В. Модель становлення професійної спрямованості менеджера на етапі навчання у вищому навчальному закладі.....	197
Пилип'юк Т.О., Мушкевич М.І. Гендерна диференціація особистісних особливостей осіб з різним ставленням до репродуктивного здоров'я.....	201
Пилипака Ю.І., Гамарнюк О.В., Романюк В.Л. Психічна травма як функціональна модель розладів психіки і поведінки особистості	205
Піонтковська Д.В. Розвиток національної ідентичності особистості в юнацькому віці	210
Рибак В.А. Особливості процесу соціально-психологічної адаптації першокурсників з особливими потребами.....	214
Рудь Г.В. Гендерні аспекти формування перспектив власного кар'єрного росту сучасної молоді.....	217
Рудюк О.В. Психологічне здоров'я особистості як копінг-ресурс подолання кризи безробіття.....	221
Савелюк Н.М. Елементи релігійного дискурсу в освітньо-виховному просторі України.....	226
Савенко Д.О. Проблема самоідентичності жінки в період раннього онтогенезу дитини	230
Савуляк В.О. Особливості запиту студентів щодо діяльності психологічної служби ВНЗ	233
Самойлова Н.В., Метіль Я.М. Підходи до розвитку психологічної компетентності студентів-валеологів	237
Ставицька О.Г. Оптимізація консультативної взаємодії психолога з клієнтом технологіями самопрезентації	240
Стаднік І.В., Мушкевич М.І. Психологічні особливості переживання посттравматичного стресового розладу (ПТСР) учасниками зони антитерористичної операції (АТО).....	244
Сторож О.В. Розвиток складових творчої соціалізації особистості	248
Тищенко І.А. Вплив статево-рольових стереотипів на професійну самореалізацію жінок у руслі проблеми гендерної освіти.....	254
Угрин О.Г. Роль організаційної ідентичності у процесі професійного становлення молодого спеціаліста.....	257
Федоренко Р.П. Вплив залежності партнерів від соціальних мереж на шлюбно-сімейні взаємини.....	261
Федюк Т.М., Корчакова Н.В. Особливості розвитку самооцінки у процесі соціалізації дітей з вадами слуху	264
Хлівна О.М. Психопрофілактика здоров'я в студентському віці	267
Хупавцева Н.О. Поняття соціального статусу у контексті проблеми становлення особистості.....	270
Чагарна С.Є. Особливості інтеграції дітей з порушеннями слуху	274
Чмир Т.В. Вольова сфера особистості: теоретичні аспекти	277
Шаповал І.М. Механізми EGO-захисту як детермінанта адаптивної стратегії особистості	280
Шевців М.В., Романюк В.Л. Особливості взаємозв'язку кольору очей і темпераменту у студентів-біологів в умовах рівненщини	285
Шевчик Р.В. Дослідження та корекція уваги у підлітків	288
Шуль М.Т. Теоретичні основи формування здорового способу життя учнів початкових класів як психолого-педагогічна проблема	292
Відомості про авторів	296

Наукове видання

ПСИХОЛОГІЯ: РЕАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВИ

**Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету**

Випуск 4

Заснований у 2013 р.

Редактор збірника **Павелків Р.В.**
Відповідальний за підготовку збірника до видання **Безлюдна В.І.**
Технічний редактор **Суходольський В.І.**
Комп'ютерна верстка **Осипчук О.П.**

Здано до набору 22.04.2015 р. Підписано до друку 06.12.2013 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 29,14. Замовлення № 27042015 Наклад 90

Адреса: 33000 м. Рівне, вул. Ст. Бандери, 20
e-mail: dokacentr@mail.ru

Видавництво ТЗОВ "Дока центр"
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
Серія РВ № 54 від 09.09.2011

П - 86 **Психологія: реальність і перспективи. Збірник наукових праць
Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 4. – Рівне:
РДГУ, 2015. – 300 с.**

ISBN 978-966-2695-00-7

Збірник наукових праць містить статті які відображають теоретичні та практичні аспекти найважливіших проблем психологічної науки.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК 316.627:159.9

ББК 88